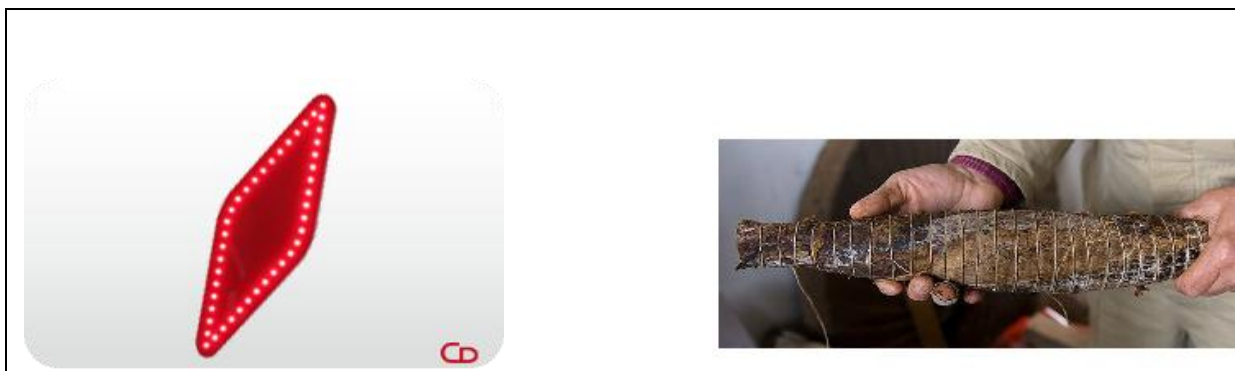

Euzhvil al Lenn Zu : rann 1

1

Ur garotezenn eo an dra-mañ !

Un arouezenn e stumm ul lankell ruz staget ouzh moger pep stal-vutun e Bro C'hall. Un dra ret eo abaoe 1906. 33 600 stal-vutun zo e Bro-C'hall, ha 33 600 karotezenn neuze 'ta !

Perak e vez graet “karotezenn” eus an arouezenn-se ?

Er XVI^{vet} kantved e reseve ar varc'hadourion ar butun e stumm delioù sec'h hir ha gwedennet. Paket e vezent neuze ganto gant ur sifelenn da stummañ karotezennoù a oa aesoc'h da rasklañ.

Kelc'h ar skeudennoù amañ dindan pa weli ur garotezenn !

Geriaoueg :

difretañ (en em zifretañ) : en em dennañ (eus ur blegenn ziaes...).

distagellet : a gomz kalz (en deus un teod distagell, na chom ket stag).

dluzh (-ed) : pesk dour dous eus ar c'herentiad Salmonidae a vev en dourioù-red.

foenneier (liester foenneg) : tachennoù douar ma kresk foenn.

Euzhvil al Lenn Zu : rann 1

1- Sell amañ dindan ouzh displegadurioù ar ger “mailh” er geriadur, ha kelc’h an niverenn a zere d’ar ger e frazenn gentañ ar romant:

“**Ur mailh** eo va zad da besketa dluzhed”.

2

mailh¹ -ed g. Den barrek, ampart-tre war un dachenn bennak. *Ar gov-se zo ur mailh.* ◇ *Bezañ ur mailh war e vicher:* he anaout mat-tre.

mailh² -où g. 1. Pep hini eus al lagadennoù, neud, gloan, orjal, a ya d’ober ar gwiad, ar rouedoù. *Regiñ mailhoù ar roued. Mailhoù stamm.* 2. **Dre ast.** Gwalenn, lagadenn, mell. Mailhoù ar chadenn. 3. (db. an eskern) Mell, oeñs. *Mailhoù ar marc’h. Mailhoù gwalenn-gein.* ◇ **mell.**

mailh³ -où g. 1. Benveg, anezhañ un dolzenn troadet en he c’hreiz hag a dalvez da skeiñ, da sankañ traoù. *Troad ur mailh. Daou benn kompez ur mailh. Ur mailh koad, plastik.* ◇ HS. Mell². 2. Rannyezh. Morzhol. *Ur mailh begek.* ◇ horzh. 3. *Rinkin* penn-mailh.*

mailh⁴ h.g. 1. Fank.

mailh¹

mailh²

mailh³

mailh⁴

2- Sell ouzh ar skeudenn pajenn 5 : ha gouest out da lavarout petra zo e gwerzh er stal-hont ? Gouzout a rez peseurt anv eo an argel ruz-se ouzh brandon ar stal ?

3- Perak e lavar tad Anna n’eo ket bet roet he zeod dezhi da lipat mogerioù ?

4- Daoust hag eürus ha dibreder e oa Anna dec’h ha derc’hent dec’h ?

5- Petra a dalv debriñ ar c’hig a-raok ar soubenn ?

6- O lenn ar bajenn 7, ha gouest omp bremañ da lavarout kement a zo e gwerzh er stal a zo war skeudenn ar bajenn 5 ?

7- Ouzh pet loen eo keñveriet Jopig Pennkalet gant Anna ? Pe re ?

8- Petra a dalv “Trenket eo ar soubenn” ?

9- Petra eo ur “Mari Beg-abred” ?

10- Petra eo, d’ho soñj, “gwerzhañ ar bistolenn” ?

11- Piv zo bet drouklazhet e penn-kentañ an istor-mañ ?

◇ tud pinvidik

◇ mestr ar stal-vutun

◇ tud paour

◇ ar skolaer

An dluzhed (unander : dluzh)

Oncorhynchus mykiss

3

Dluzh zo un anv boutin da envel meur a spesad pesked eus ar c'herentiad *salmonidae*.

Bevañ a ra an dluzhed e dourioù boull ha bev, en Amerika an Hanternoz, en Europa, en Hanternoz Azia hag e stêrioù ar menezioù Atlas e Maroko. Nevez-degaset int bet en Aostralia hag e Zeland-Nevez en XIX^{vet} kantved ivez.

Hervez o spesad e c'hallont bevañ etre 7 ha meur a zegad bloavezhioù.

Darn anezho a c'hall bevañ war-dro tregont kilogramm.

An darn vrasañ anezho a vev en dourioù dous (stêrioù) hepken. Un nebeud re avat (evel *Oncorhynchus mykiss*, amañ a-us, ha *Salmo trutta*, amañ dindan) a vev er morioù en o oad gour ha sevel a reont gant ar stêrioù en-dro evit dozviñ o vioù, evel an eged.

Salmo trutta

Eog ar meurvor Atlantel *Salmo salar*

Kigdebrerien eo an dluzhed ha preñved hag amprevaned a ya ganto.

Ar re vrasañ a c'hall chaseal pesked all, evel al loch*, ivez avat.

Evit tud zo ez eo pesketa dluzhed ur sport, en doare “**pesketaerezh no-kill**” (e saozneg) pe “**pesketa na-lazh**”, ma vez adlakaet en dour ar pesked bet paket.

Goulenn : Bevañ a ra an dluzhed e dourioù-red dous. Da lavarout eo e vevont e : (liv ar garotezenn vat)

◇ er morioù

◇ er stêrioù

◇ el lennoù

◇ er stankoù

Da selaou : “ **An dluzh**”, gant Franz Schubert

<http://www.youtube.com/watch?v=yaSJdO64GKU>

* ul lochenn (*Phoxinus phoxinus*)

Euzhvil al Lenn Zu : rann 1

1- Un **dro-lavar** zo ur strollad gerioù a ya bepred asambles a dalv dalc’hmat ar memes tra ha m’eo boaziet an holl dud d’o lavarout. Da skouer : **“A bep seurt liv zo mat, met ar ruz eo an tad.”** Evel-just, e c’haller bezañ a-du pe a-enep d’un dro-lavar.

Sell ouzh an daolenn amañ dindan ha liamm an troioù-lavar a blij da Anna (hag unanig vihan ouzhpenn) d’o ster.

4

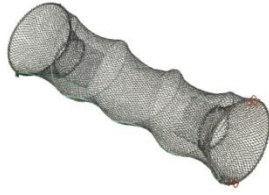
Troioù-lavar	O ster
N’eo ket bet roet he zeod dezhi da lipat mogerioù.	Lavarout gevier.
Debriñ ar c’hig a-raok ar soubenn.	Lakaat dirak an traoù a rank bezañ a-dreñv.
Tennañ karotez.	Savet ez eus enebiezh pe reuz.
Trenket eo ar soubenn.	Komz a ra kalz.
Mari Beg-abred.	Diskuliañ un dra bennak a oa ret tevel warnañ, kuzhat.
Gwerzhañ ar bistolenn.	A gomz hep prederiañ, hep en em soñjal a-raok.

2- Ha klask o ster bremañ d’an troioù-lavar niverus-mañ a ra gant ar ger “butun”:

Emañ en e vutun.	◇	◇ Skeiñ a rin ganit betek da zrailhañ a dammoù munut.
Savet ez eus butun etrezo.	◇	◇ Krog on da gousket.
Ober a rin butun ganit.	◇	◇ Tabut, reuz zo etrezo.
Emaon o pouezañ butun.	◇	◇ Emañ en e aes.
Ober a reer e gorniad diouzh e vutun.	◇	◇ Kreñv, barrek int.
Butun zo ganto.	◇	◇ Ober a reer ar pezh a c’haller gant ar pezh a zo, ne c’haller ober kalz a dra peogwir n’eus ket kalz a zanvez.

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

Geriaoueg :

kavell-pesked (p.14) :
peur (p.11) : pegoulz

forzhik (p.13) : kalzik
milliget (p.14) : fall

6

Goulennoù :

- 1) Piv eo Fañch Fri-Furch ? Ouzh peseurt loen eo keñveriet gant Anna ?
- 2) Piv en deus prestet « milionoù » da biv ? Ha « milionoù » petra, da 'z soñj ?
- 3) Piv zo prezidant kevredigezh ar besketerien ?
- 4) Petra o deus divizet tad Anna hag e gamaladed pa 'z int bet dilennet en ti -
kêr ? Perak ?
- 5) Perak e lavar tad Anna, pajenn 13, ez eo ur gwalldaol ekolojikel ma 'z eus
ur beked e-touez an dluzhed ? Lenn ar fichenn war ar bekeded : ha soñjal a
ra an holl evel tad Anna ?
- 6) Piv en deus lakaet ar beked er stêr Arc'hant, hervez tad Anna ?
- 7) « Kas an dorzh en-dro d'ar gêr » a dalv « distreiñ e vadelezh da unan
bennak », ober ur mad evit ur mad, met ivez « talvezout e wall da unan
bennak », ober ur gwall evit ur gwall.

Perak e lavar tad Anna, neuze, « *kaset an dorzh din en-dro d'ar gêr gantañ
(Jopig Pennkalet)* » ?

- 8) Petra eo mennozh Anna ?

Evit ar CM : 9) Pegement a besked a ya gant ur beked bemdez ? Penaos en
deus graet tad Anna da jediñ pegement a voued a zebrfe mar befe-hi ur
beked ?

buzhugenn war un higenn

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

7 Ar stêr Arc'hant, he deus meur a anv all c'hoazh (ar Fao, ar Stêr Blom) zo un adstêr d'ar stêr Aon.

18 kilometr hed eo ha redek a ra er Menezioù Are ha tremen a ra hebiou Uhelgoad a-raok mont tre e dourioù ar stêr Aon e Poullaouen.

Reustl ar Stêr-Arc'hant en Uhelgoad

Eno eo e vez graet ar Stêr Blom anezhi rak mengleuzioù plom hag arc'hant a oa gwechall en Uhelgoad, Lokmaria Berrien hag e Poullaouen.

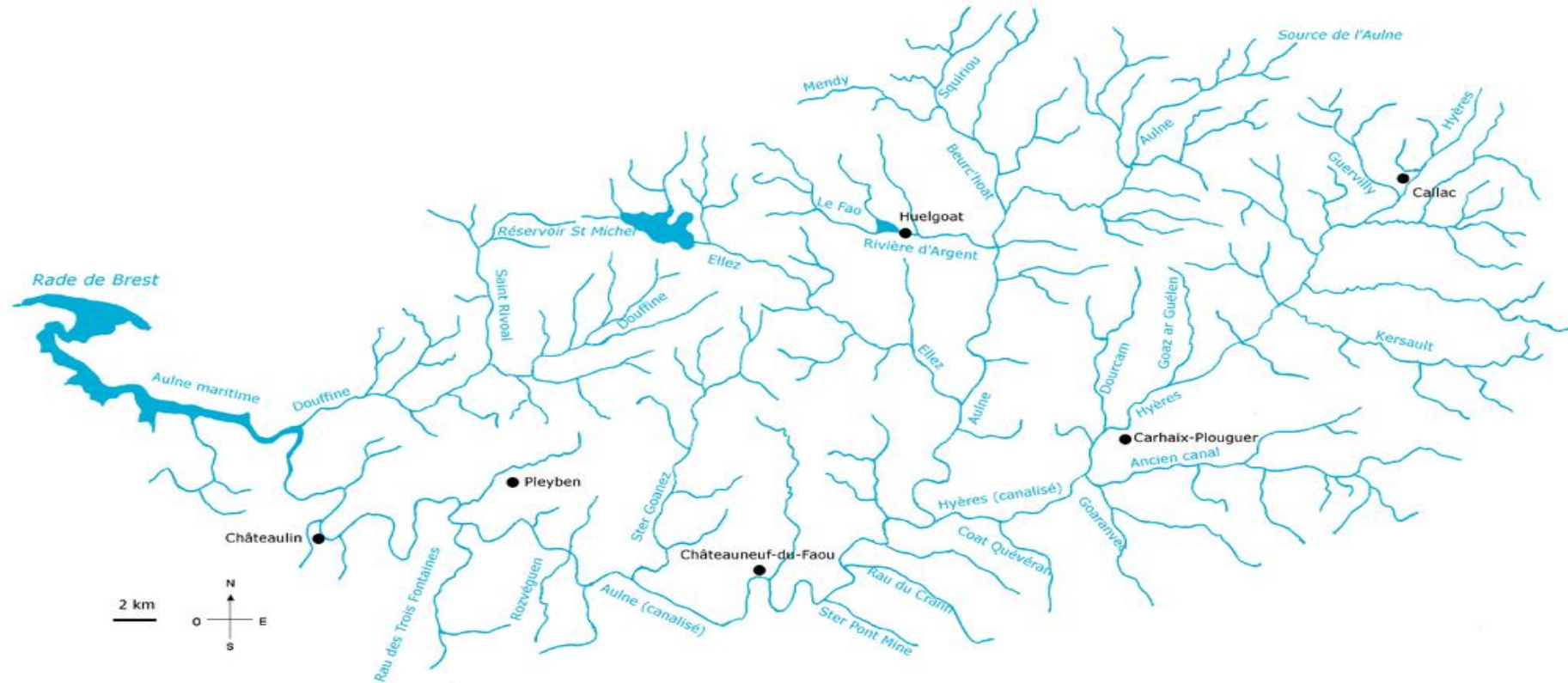

Mengleuz plom hag arc'hant en Uhelgoad e 1900

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

Kartenn diazad ar stêr Aon gant hec'h adstêrioù (lakaet gant Cadouf war ar gwe)

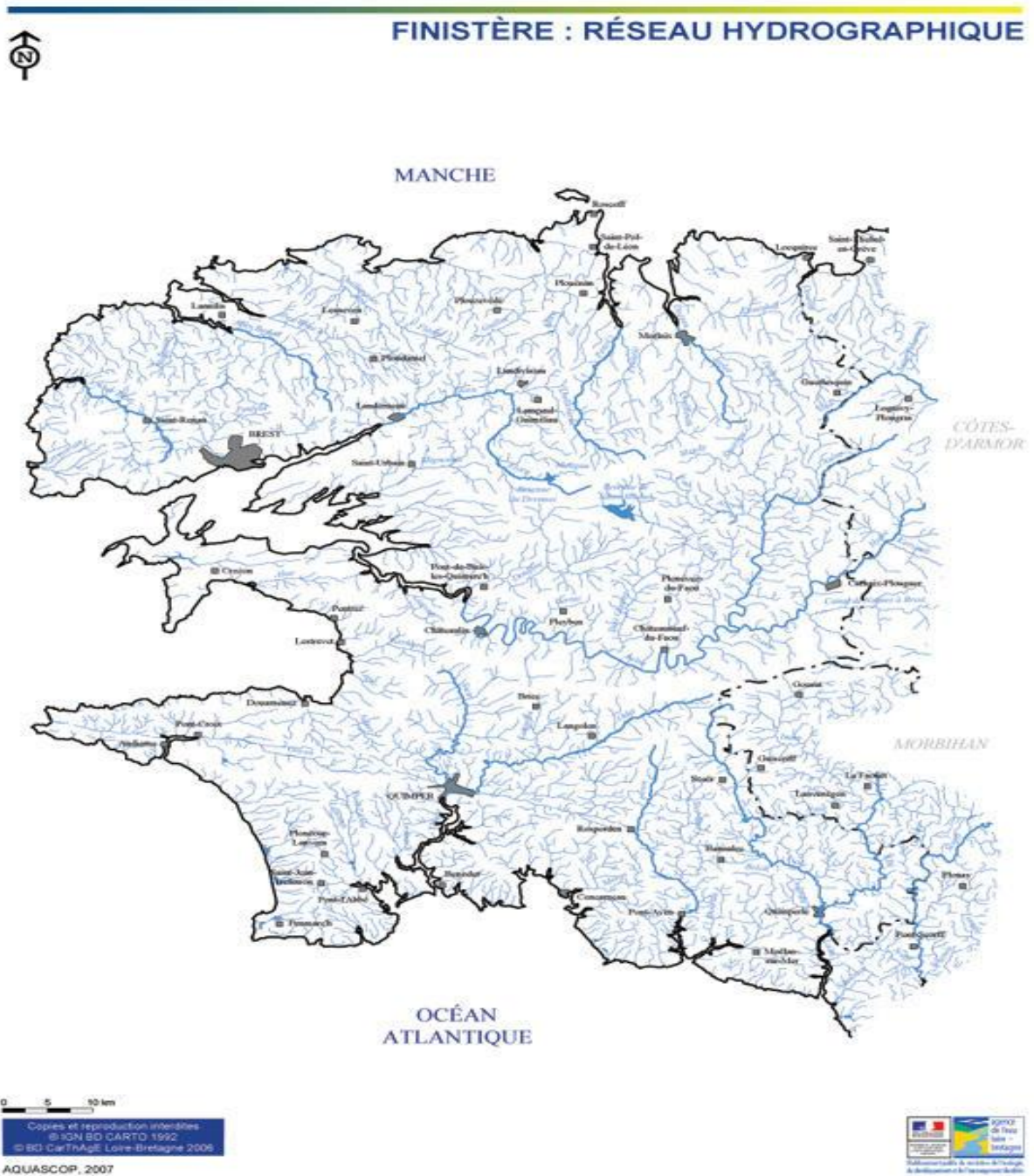
8

Klask ar stêr Arc'hant, a gember gant ar stêr Aon, war ar gartenn amañ a-us.

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

Ha gouest out da adkavout ar stêr Aon war gartenn Penn ar Bed amañ dindan ?

9

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

Ha war gartenn Vreizh, amañ ?

10

Euzhvil al Lenn Zu : rann 2

Ar beked (*Esox lucius*)

Bevañ a ra ar bekeded e stêrioù, lennoù ha stankoù Europa, Amerika an Hanternoz, Azia, hag e Maroko (bet kaset eno gant trevadennourien c’hall e deroù an XX^{vet} kantved). Emañ dre holl etre Trovan ar C’havr ha Kelc’h Penn-ahel an Hanternoz. Ar re deuet bras a gav gwelloc’h ar stêrioù gorrek-tre o red-dour, al lennoù hag ar stankoù. Ar re yaouank a vourr kentoc’h e dourioù buan ar stêrioù.

11

E-pad pell int bet lakaet da zislangoued arloup a glouke kement a dostae outo, koulskoude **e ouzer bremañ ez int a-bouez bras evit reoliñ poblañs ar pesked el lennoù hag er stankoù rak debriñ a reont kalz a besked klañv, kammneuziet pe gloazet. Bremañ ez int gwarezet gant al lezenn** ivez ’ta ! A-wechoù zoken e vezont lakaet el lennoù ha stankoù a-ratozh evit stourm ouzh re-niver ar c’harpenned. Gallout a reont en em zebriñ an eil re ar re all zoken, pezh a vir ouzh o foblañs a vont dreist.

Gallout a reont bezañ etre 30 ha 110 cm hag etre 2 ha 10 kg. A-wechoù e kaver darn (parezed) war-dro 130 cm ha 30 kg ivez. A-hervez e c’hall darn anezho bevañ betek 30 vloaz.

Peurvuiñ e chom ar bekeded e-touesk ar plant e strad an dour o c’hortoz e tremeno preizhoù tost outo ha strinkañ a reont dezho : pesked, gleskered, razhed-dour, houldi yaouank ha yer-dour. Elerc’h ha dourgon a glaskont pakañ a-wechoù c’hoazh ! Goude bezañ bet klouket o freizh ez a ar bekeded da strad an dour d’o c’hoazhañ, betek pemp devezh a-wechoù.

Ur beked o kloukañ un dluzh ken bras hag eñ !

Euzhvil al Lenn Zu : rann 3

Geriaoueg :

gwesklev (p.15) : glesker, ran
grakat (p.15) : trouz ar gleskered
askell-kroc'hen (p.15) : logodenn penn-dall
bezañ sot gant (p.15) : plijout kalz dezhañ
stouv (p.15) : flojenn

12

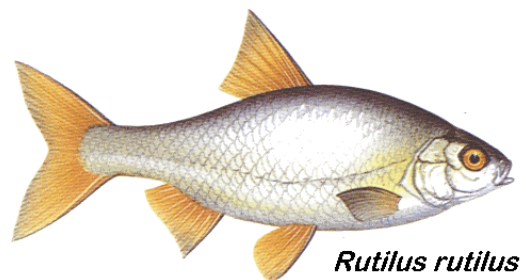
kanell (p.18) :

pellgomzer hezoug (p.18) : pellgomzer godell

Ar mandog (*Rutilus rutilus*)

Pesk dour dous, bihan a-walc'h e vent, boutin-tre en Europa hag en Azia ar Gornôg ha mat da zebriñ. Alies e vez etre war-dro 20 ha 30 cm. Darn anezho a c'hell bezañ brasoc'h eget 40 cm ha ponneroc'h eget ur c'hilogramm avat. Pesked a vev a-strolladoù int, en dourioù yen, er redoù dour nerzhek, debriñ amprevaned, preñved, bezhin, hag etre Ebrel ha Gouere e tozvont o vioù (war-dro 200 000 dre barez).

Rutilus rutilus

Fazioù da zivall outo :

bravig = bravik (p.15)
Nijal-ar-rae = Nijal a rae (p.15)
azenned = azened (p.18)

Euzhvil al Lenn Zu : rann 3

Goulennoù :

1) Piv zo o vouskanañ e pennad kentañ ar rann ? (laka ur groaz)

Tad Anna Anna ar gwez-pupli ar stêr al Loar

2) Klask er geriadur peseurt ger a vefe kenster da “mouskanañ” er frazenn-se?

kanañ huchal bourbouilhat sardoniñ

3) Ar ger “mouskanañ” zo implijet amañ gant ur ster diarneuz (skeudennus).
E implij bremañ amañ dindan en ur frazenn gant e ster kewer :

4) Klask ar verb “jilgammañ” er geriadur. Ha gant ur ster diarneuz (skeudennus) pe gant e ster kewer eo implijet amañ gant an aozer (p.15, 1.3) ?
E implij bremañ amañ dindan en ur frazenn gant e ster kewer :

5) Liamm al loened gant o zrouz :

gleskered	☐	☐	harzhal
logod penn-dall	☐	☐	didrouz
kaouenned	☐	☐	grakat
chas	☐	☐	hudal

6) Aon he deus bet Anna pa ziflukas un tasmant bennak eus ar bodoù.(p.17)

gwir gaou

7) Piv en deus paket ar beked ?

8) Peseurt krogad a badas un hanter- eur bennak ?

9) Petra a bakas tad Anna gant e linenn besketa ?

10) Petra a c'hoarvez pa ne zesker ket ar gerioù vil ivez, hervez mamm Anna ?

Euzhvil al Lenn Zu : rann 4

Geriaoueg an aferioù:

Skiv niverenn pep ger goude e zisplegadenn vat :

14

- ① digarez
◇ lazhadenn graet a-ratozh : nⁿⁿ
- ② tamall
◇ abeg a zegaser evit en em zifenn diouzh un tamall, o lavarout edod en ul lec'h all eget an hini ma oa bet graet ar gwall d'ar mare ma oa bet graet : nⁿⁿ
- ③ didamallañ
◇ digareziñ ; anzav n'eo ket kiriek unan bennak eus ar pezh a damaller dezhañ : nⁿⁿ
- ④ muntr
◇ den a damaller un torfed, ur gwall, dezhañ mes n'eus netra prouet c'hoazh : bezañ tamallad n'eo ket bezañ kablus : nⁿⁿ
- ⑤ test
◇ lavarout ez eo unan bennak kablus, kiriek d'ur gwall, d'un droug : nⁿⁿ
- ⑥ testeniañ
◇ den en deus gwelet pe klevet un dra bennak hag a c'hall rentañ-kont eus an dra-se : nⁿⁿ
- ⑦ grizilhonoù
◇ lavarout pe skrivañ ar pezh hoc'h eus gwelet pe klevet : nⁿⁿ
- ⑧ drouklazh
◇ kefioù-dorn, ere e stumm troioù-brec'h war alc'hwez stag an eil ouzh eben war-bouez ur chadenn : nⁿⁿ
- ⑨ kablus
◇ lazhadenn a-ratozh : nⁿⁿ
- ⑩ torfed
◇ korf marv : nⁿⁿ
- ⑪ mezeg lezennel
◇ diskejañ, troc'hañ, ur c'helan, ur c'horf marv, evit dizoleiñ abeg ha doare marv unan : nⁿⁿ
- ⑫ enklask
◇ medisin a labour evit al lez-varn, evit al lezenn : nⁿⁿ
- ⑬ touiñ
◇ lec'h ma renter justis, ma varner aferioù : nⁿⁿ
- ⑭ dougad
◇ abeg a ra da unan bezañ mennet da ober un dra bennak : nⁿⁿ
- ⑮ tamallad
◇ oberiadenn c'hrevus a-enep d'al lezenn : nⁿⁿ
- ⑯ kelan
◇ labour kaset gant ar polis pe ar justis evit gouzout ar wirionez diwar-benn un darvoud : nⁿⁿ
- ⑰ kelanskejañ
◇ ober un disklêriadur, ur bromesa sirius, grevus = prometiñ : nⁿⁿ
- ⑱ lez-varn
◇ en deus sevenet ur gwallober, un torfed = kiriek : nⁿⁿ

Euzhvil al Lenn Zu : rann 4

A) Goulennoù *(respont oc'h ober frazennoù klok war da gaier) :*

- 1) Petra en deus dizoloet ar mezeg-lezennel diwar-benn marv Jopig Pennkalet ?
- 2) Peseurt dougad en doa tad Anna da lazhañ Jopig Pennkalet, hervez an archer, pajenn 21 ?

15

3) Perak e lavar Anna : « Trugarez deoc'h, Aotrou Archer ! » (p .20) ?

4) Petra eo anv mamm Annaig ?

◇ Ne ouzer ket.

◇ Katrin.

5) Petra emañ Anna o touiñ d'an archerien, pajenn 22 ?

◇ Edo o pesketa gant he neñneñ karetañ. ◇ Edo o pesketa gant he zad.

6) Ar frazenn amañ dindan zo skrivet el levr, pajenn 21. Ha gallout a rez he reizhañ o klokaat he foentaouiñ ?

« Sklaer hag anat eo evidomp-ni, en deus kendalc'het an archer koshañ adarre. »

7) Sell ouzh ar fichenn n^{nm} 13 en-dro ha lavar hag implijet eo ar verb **diskoulmañ** en e ster kewer pe en e ster diarneuz er frazenn amañ dindan ?

« Un enklask a vo graet ha diskoulmet e vo an afer. »

◇ kewer

◇ diarneuz

Skriv bremañ ur frazenn war da gaier oc'h ober gant ar verb **diskoulmañ** en ur ster diarneuz.

« Edo o pesketa gant he neñneñ karetañ. »

Euzhvil al Lenn Zu : rann 4

B) C'hoari : « al lez-varn »

Ober liketennoù gant 18 ger ar c'heriaoueg (fichenn 13) hag o lakaat en un arc'h.
Dre strolladoù 4 pe 5, mont da bigosat 4 pe 5 liketenn, ha sevel ur sketch berr o
c'hoarvezout en ul lez-varn : ur barner (a savo goulennoù ar goulennoù), un
tamallad, un tamaller, un alvokad, un test, ur mezeg lezennel pe un archer...
Pal : implijout er sketch ar 4 pe 5 ger zo bet pesketaet.

16

digarez

torfed

tamall

mezeg lezennel

didamallañ

enklask

muntr

touiñ

test

dougad

testeniañ

tamallad

grizilhonoù

kelan

drouklazh

kelanskejañ

kablus

lez-varn

Euzhvil al Lenn Zu : rann 5

A) Geriaoueg :

lostenn : brozh.

lañfre : den a zistruj pe a laer madoù ar re all = hailhevod, hailhon.

B) Goulennoù :

17

1) Pelec'h e c'hoarvez pezh zo treset war ar bajenn 24 ? *(liv ar garotezenn vat)*

◇ en ul liorz. ◇ war ar straed. ◇ er skol. ◇ e-kichen an toull-bac'h.

2) Piv eo Yannig ? *(dit da welout ha meur a respont zo)*

◇ amourouz Annaig ◇ ar muntreer ◇ ur skoliad

3) Piv eo Alex ? *(dit da welout ha meur a respont zo)*

◇ amourouz Annaig ◇ ar muntreer ◇ ur skoliad

4) Peseurt doare gom-chaok a blij ar gwellañ da Annaig ? *(respont war da gaier o sevel ur frazenn glok)*

5) Petra a grog Alex da glask da vare an ehan er skol ?

Peseurt mennozh a gavont neuze ?

6) Gant piv en em gav an daou vugel goude ar skol ?

7) Eus petra e teu da soñj da Annaig neuze ?

8) Peseurt dougad a c'hallfe kaout Fañch Fri-Furch evit bezañ lazhet Jopig Penn-Kalet ?

9) Petra emañ ar vugale o vont d'ober ?

◇ Skrivañ ul lizher disin da Fañch Fri-Furch.

◇ Skrivañ ul lizher disin d'an archerien.

10) Petra a vo skrivet ganto war al lizher-se ?

◇ « Fañch Fri-Furch en deus lazhet Jopig Penn-Kalet. »

◇ Ne vo ket lavaret piv eo ar muntreer.

◇ Kaset e vo ar muntreer war roudoù an archerien nemetken.

Euzhvil al Lenn Zu : rann 6

A) Geriaoueg :

digarez (p. 30): sellout fichenn nⁿⁿ 14

Petra a dalv ar ger « **alibi** » e latineg ?

N'on ket evit chom war troad ebet : n'on ket evit chom sioul.

anzav : disklêriañ, reiñ da c'houzout un dra bennak a oa chomet kuzh betek-henn : ur gwallober, un torfed.

gagouilh : komz en un doare amsklaer.

B) Goulennoù :

1) Perak emañ Alex hag Annaig o tidroc'hañ kazetennoù e deroù ar rann ?

2) Petra zo skrivet ganto war al lizher ?

3) Kaset eo bet al lizher d'ar post gant Alex. Gwir Gaou

4) Perak ne fell ket da Annaig anzav pezh en deus graet Alex ?

5) Perak e c'hagouilh tad Annaig e-kichen porrastell ar skol, perak n'eo ket gouest da gomz fraezh ?

6) Piv en doa lakaet ar beked er stêr ?

7) Perak e lavar Mammig e vefe gwelloc'h teuler ar c'hozh tammoù paper-se en tan ? Eus peseurt tammoù paper emañ o komz ?

8) Petra eo an torfed zo e-kreiz ar romant-se ?

un drouklazh lakaet ez eus ur beked er stêr. ul lizher disin zo bet kaset.

C) C'hoari :

O tidroc'hañ lizherennoù e kazetennoù a bep seurt, eilskriv lizher disin Annaig hag Alex.